

om de komende jaren over te gaan tot een verbetering op de generatie van het individuele datapunt. Een dergelijke verbetering vereist een kritische methodologische discussie en een grondig onderzoek van het responsproces, m.n. van hoe een antwoord tot stand komt en hoe dit individueel antwoord in een database terecht komt. De micro-context van het beantwoorden van een vraag, verdient dan ook serieuze aandacht. Respondenten antwoorden immers niet op wat gevraagd wordt, maar op wat ze denken dat gevraagd wordt. Een vraag als 'is er de afgelopen zes maanden een fiets van u gestolen?' wordt wellicht door veel respondenten naar eigen inzicht in gedachten, al dan niet bewust, geherformuleerd. De sociale psychologie van de survey-respondent is hier dus aan de orde. Ook de sociale en organisatiepsychologie van de enquêteur/interviewer speelt hier een rol want ongeacht zijn voorbereiding, het blijft een persoon die in interactie staat met een ander individu. In de toekomst is er enerzijds nood aan nader onderzoek naar de wijze waarop, de mate waarin en onder welke omstandigheden persoonlijke factoren het tot stand komen van een antwoord beïnvloeden of bepalen. Anderzijds dient dringend onderzoek te worden verricht naar de interpretatie van standaardvragen in grote slachtofferenquêtes als de veiligheidsmonitor en andere grote enquêtes als de justitiebarometer.

Vijf speerpunten als pijlers voor de toekomst van de criminografie en methodologie

De workshop sessie eindigde met de identificatie van vijf speerpunten als basis voor toekomstig onderzoek binnen het domein van de Belgische criminografie en methodologie:

1. Minder dataverzameling en meer (secundaire) analyse: datasets worden onderbenut terwijl deze enorm duur zijn, in dit licht zouden politio-nale en gerechtelijke data toegankelijker moeten worden gemaakt.
2. Serieuze aandacht voor de microcontext van het beantwoorden van een vraag: omdat het antwoord vaak in de vraag zit, moet veel meer onderzoek gebeuren naar de wijze waarop mensen surveyvragen zoals 'is jouw fiets wel eens gestolen' interpreteren. De studie van responsprocessen maakt duidelijk dat er zich hier een

probleem situeert dat de inhoudelijke interpretatie van survey-vragen bemoeilijkt.

3. Een constructieve herleving van een methodendebat: een gezond debat tussen kwalitatieve en kwantitatieve methodologen die naar elkaar luisteren en op basis daarvan een debat aangaan over triangulatie zou de wereld van het metho-denonderzoek ten goede komen.

4. Evaluatieonderzoek is in de Belgische context onderbelicht en zou meer aandacht moeten krij-gen.

5. De Belgische criminografie en methodologie dient meer aansluiting te zoeken bij de interna-tionale criminografische gemeenschap. Op vlak van surveygebaseerde studies is dit reeds moge-lijk, op gebied van de internationale vergelijking van officiële statistieken is echter nog veel werk aan de winkel.

Saaske De Keulenaer
Lieven Pauwels*

RUBRIEK MENSENRECHTEN

Moderator: Paul De Hert, Panelleden: Alexander Hoefmans (FOD Justitie), Angela Van De Wiel (Liga voor de Mensenrechten), Eva Brems (UGent & Amnesty International), Gert Vermeulen (UGent)

In de workshop Mensenrechten werd de discussie opgebouwd rond een vijftal vragen. De panelleden mochten eerst antwoorden op deze vragen, waarna het publiek zijn mening mocht geven.

Vraag 1: Wat vindt u de belangrijkste evolutie op het vlak van mensenrechten die zich heeft voorgedaan de laatste 30 jaar?

Allereerst werd de evolutie die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zelf doorgemaakt

* Respectievelijk Vorser, Afdeling Research, Development & Statistiek, Dienst voor het Strafrechtelijk beleid en Docent vakgroep Strafrecht en Criminologie, UGent, Co-directeur Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse

heeft de voorbije 30 jaar, aangehaald door Alexander Hoefmans. De impact van de arresten van dit Hof op het beleid wordt steeds groter. Tekenend hiervoor zijn bijvoorbeeld het arrest Taxquet en de wet op de heropening van de strafprocedure. Daarnaast haalde hij ook een recentere evolutie bij de Verenigde Naties aan: bij deze organisatie groeit met name het besef dat een overkoepelende mensenrechtencommissie in Genève niet langer kan volstaan als garantie voor de naleving van de mensenrechten door de lidstaten. In de meer recente verdragen wordt daarom meer en meer gewerkt met onafhankelijke nationale commissies die moeten toezien op de naleving van deze verdragen.

Angela Van De Wiel loofde de steeds groeiende aandacht voor de mensenrechten, maar vond het tegelijkertijd spijtig dat er meer en meer onderhandeld wordt over deze rechten. Zo moeten ze inboeten aan belang omwille van economische motieven, de strijd tegen het terrorisme etc. Mensenrechtenorganisaties moeten zich tegen deze tendens verzetten, nu de mensenrechten niet beknot moeten worden voor de creatie van een veilige samenleving.

Eva Brems benadrukt het dominante discours van mensenrechten, niet enkel in het Westen maar ook daarbuiten. Mensenrechten laten zich gelden in allerhande beleidsdomeinen, zoals volksgezondheid en het milieu. Na de val van de Berlijnse muur kregen bovendien de sociale en economische rechten een nieuw elan. De oorlog tegen het terrorisme heeft de mensenrechten echter in het defensief gedrongen en hun karakter van dominant discours ontnomen, ten voordele van een veiligheidsdiscours. Dit onevenwicht is evenwel reeds deels hersteld door de tussenkomst van een aantal rechtscolleges en door de werking van de democratie.

Ook Gert Vermeulen kwam op deze evolutie terug. Bij de eventuele creatie van een grondwettelijk recht op veiligheid (zoals dat nu eigenlijk al in het Verdrag van Lissabon bestaat) zullen een aantal mensenrechten aan belang moeten inboeten. Hoewel een groot deel van de bevolking hier geen graten in ziet, is het een te betreu-

ren evolutie. Bovendien heeft hij schrik van de steeds groeiende administratieve van het strafrecht, bijvoorbeeld door gebruik van terrorismelijsten. Het is van belang dat ook hier de strafprocessuele waarborgen blijven gelden.

Christian Maes, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep van Gent, wees het panel erop dat een te strikte toepassing van de mensenrechten ook niet altijd zaligmakend is. In het jeugdrecht zou men bijvoorbeeld een zeer repressief systeem kunnen invoeren, zolang alle mensenrechtelijke garanties maar nageleefd worden. Dit zou een zeer spijtige zaak zijn.

Vraag 2: Welke verwezenlijkingen op het vlak van mensenrechten moeten zo snel mogelijk worden gerealiseerd?

Alexander Hoefmans verwacht veel van de toetreding van de Europese Unie tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, zoals dit vooropgesteld werd in het Verdrag van Lissabon. Waar nu de wetgeving met een Europese oorsprong enkel op nationaal niveau beoordeeld kan worden, zal in de toekomst de Europese tekst getoetsd kunnen worden aan het E.V.R.M. Het zal, bij een eventuele veroordeling, dan aan de Europese Commissie zijn om de nodige maatregelen te nemen opdat de schending zou stoppen. Dit zal veel doeltreffender zijn dan het systeem van verschillende nationale veroordelingen zoals dat vandaag bestaat.

Eva Brems hoopt dan weer dat in de nabije toekomst de veelheid aan mensenrechtenteksten tot een geïntegreerde mensenrechtentoeepassing kunnen leiden. Vandaag is het bijzonder moeilijk om uit het wanordelijke geheel aan teksten één toepassing te halen, en dat zou moeten veranderen in de toekomst. Bovendien ontstaan er meer en meer problemen met conflicterende rechten. Ook hier zou een oplossing gevonden moeten worden, zeker wanneer er in de toekomst sprake zou zijn van een geïnstitutionaliseerd recht op veiligheid.

Gert Vermeulen kijkt reikhalzend uit naar het Charter van de Grondrechten van de EU. Men kan bepalingen in dit Charter met name zo inter-

preteren dat ook kinderen mensenrechten genieten, en niet langer de aangepaste kinderrechten. Daarnaast hoopt hij dat er snel flankerende maatregelen opgesteld worden door de Europese Unie ter begeleiding van het beginsel van wederzijdse erkenning. Daar waar enkele jaren het initiatief voor een kaderbesluit rond procedurele rechten voor verdachten mislukte, ligt er vandaag een nieuw voorstel op tafel. Blind vertrouwen is niet realistisch en dergelijke flankerende maatregelen zijn dus nodig.

Taru Spronken reageerde vanuit het publiek op de eerder optimistische kijk van de panelleden. Volgens haar is het duidelijk dat het mensenrechtendiscours flinterdun wordt wanneer een gebeurtenis zoals 9/11 plaatsvindt. In een dergelijke situatie wordt het mensenrechtendiscours ondergeschikt gemaakt aan veiligheidsvraag. Met een beroep op de mensenrechten kan je je vandaag de dag dan ook iets moeilijker verdedigen, daar waar dat vroeger vaak een garantie op succes was.

Vraag 3: Vindt u dat er voldoende aandacht is voor mensenrechten in academische kringen o.a. in publicaties en onderzoek?

Volgens Alexander Hoefmans is er weldegelijk aandacht voor mensenrechten in de academische wereld. Ook de kwaliteit van de bijdragen is goed. De vraag is echter of ook de wetgever een dergelijke mensenrechtenreflex heeft. Bij het opstellen van wetgeving wordt namelijk niet altijd aandacht besteed aan de impact ervan op de mensenrechten. Vooral qua mentaliteit moet er veel meer gedaan worden. Ook Angela Van De Wiel sluit zich hierbij aan: er is academische aandacht, maar vinden zij wel aansluiting bij het publiek en het beleid?

Ook Eva Brems zag in de voorbije 15 jaar de aandacht voor mensenrechten in de academische wereld stijgen, zelfs in die mate dat in een aantal opleidingen een verplicht vak geworden is. Het is evenwel jammer dat het vak beperkt blijft tot de rechtenopleiding en bv. niet gedoceerd wordt in de politieke wetenschappen. In het middelbaar onderwijs is mensenrechteneducatie een vakoverschrijdende eindterm, maar dit zal niet

volstaan. Academics moeten in debatten mensenrechtelijke componenten aanbrengen en mogen zelfs in beperkte mate activistisch optreden hierbij.

Gert Vermeulen merkte op dat in de Belgische rechtsleer er inderdaad voldoende aandacht bestaat voor de mensenrechten. Het viel hem wel op dat grote verontwaardiging vaak enkel bestaat met betrekking tot schendingen die plaatsvinden in het buitenland. We mogen niet vergeten dat ook hier, in België en Europa, soms de mensenrechten geschonden worden. Bovendien pleitte hij voor een meer wetenschappelijke aanpak in de debatten: er moet eerst wetenschappelijk bewijs gevonden over de (in)efficiëntie van een bepaalde maatregel, alvorens deze maatregel te bekritisieren in het debat. Een goede synthese kan pas opgesteld worden als men beschikt over voldoende bewijs.

Willy Bruggeman wees er vanuit het publiek op dat er ook aandacht zou moeten zijn voor de derde component, naast het beleid en de academische wereld: de praktijk. Deze wordt te vaak vergeten.

Frank Schuermans kan dit beamen: academics kennen de praktijk te weinig. Zo is het in België bijzonder moeilijk om binnen de redelijke termijn een zaak over zware criminaliteit af te handelen. Er zijn te veel procedurele excepties en practici hebben vooral de indruk dat academics dit niet beseffen.

Angela Van De Wiel sloot zich aan bij Gert Vermeulen en de reacties uit het publiek. Ze gaf aan dat de Liga de praktijk en meer wetenschappelijk verkregen bewijs over de efficiëntie van een bepaalde maatregel mee in haar beoordeling wil betrekken.

Christian Maes vroeg in deze context aan de academics in het panel of zij contacten hebben in het buitenland en welke impact deze contacten in praktijk hebben, bijvoorbeeld op landen die het Kinderrechtenverdrag niet geratificeerd hebben.

Eva Brems erkende dat de invloed van Belgische academici in het buitenland eerder beperkt is, zeker in een land als de Verenigde Staten waar de eigen rechtsgeleerden zelf al een sterk academisch debat voeren over bepaalde zaken. In andere landen hebben de contacten dan weer wat weg van ontwikkelingssamenwerking, bijvoorbeeld door het ontvangen van doctoraatsstudenten uit die landen of door het organiseren van conferenties.

Ook Gert Vermeulen erkende dat buitenlandse connecties niet vaak het verhoopte resultaat opleveren. We mogen echter ook niet paternalistisch zijn en onze opvattingen over mensenrechten overal gaan opdringen. Mensenrechten zijn niet zo universeel als men graag doet uitschijnen.

Vraag 4: Vindt u dat er voldoende aandacht is voor mensenrechten in het Belgische beleid?

Alexander Hoefmans erkende dat het beleidsapparaat een tamelijk logge machine is. Proactief bezig zijn is niet gemakkelijk en dat gebeurt dan ook niet, hoewel het hoog op de agenda staat.

Angela Van De Wiel erkende dat er steeds meer aandacht aan mensenrechten gegeven wordt in het beleid, maar in het uiteindelijke wetgevende werk wordt deze aandacht niet weerspiegeld. Vooral op federaal vlak is men bezig met mensenrechten, op het niveau van de gemeenschappen is de aandacht voor deze rechten nihil.

De aandacht die in het Belgische beleid aan de mensenrechten wordt gegeven is gemengd, aldus Eva Brems. België negeert de arresten van het E.H.R.M. niet, maar tegelijkertijd hebben we bijvoorbeeld geen nationale mensenrechtencommissie (hoewel we dit wel steeds eisen van andere landen). Het middenveld in België qua mensenrechten is te klein om echt druk te kunnen zetten.

Er zijn bovendien twee manieren om in het beleid met mensenrechten om te gaan: ofwel deze hanteren als grenzen die niet geschonden mogen worden, ofwel deze rechten aangrijpen als richtlijn bij het organiseren van een 'meer'.

Een afsluitende opmerking werd gegeven vanuit het publiek. Volgens een student hebben de academici ook een educatieve rol: zij moeten de bevolking inlichten over het bestaan en de inhoud van de mensenrechten. Deze rol mogen ze niet vergeten.

Karen Weis*

* Onderzoeker Europees strafrecht VUB